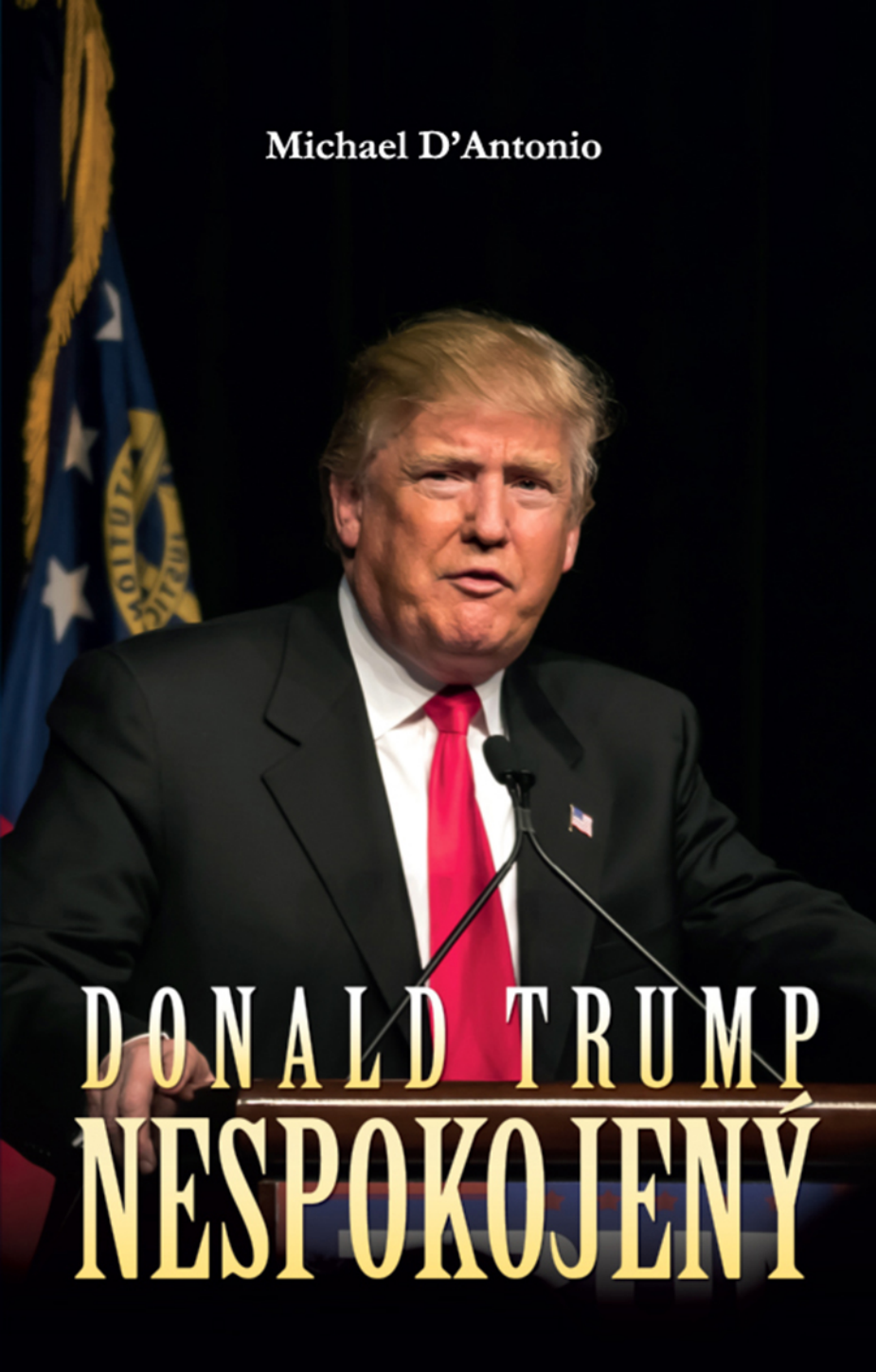

A photograph of Donald Trump speaking at a podium. He is wearing a dark suit, a white shirt, and a red tie. A microphone is in front of him. To his left, a portion of the American flag is visible. The background is dark.

Michael D'Antonio

DONALD TRUMP
NESPOKOJENÝ

Michael D'Antonio

DONALD TRUMP: NESPOKOJENÝ

© Michael D'Antonio

DONALD TRUMP: NESPOKOJENÝ

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2016

Obálka: © Jiří Miňovský - ARBE 2016

ISBN 978-80-7585-374-5 (pdf)

Michael D'Antonio

DONALD TRUMP: NESPOKOJENÝ

PŘEDMLUVA

SKUTEČNÝ TRUMP

Dotčený Donald Trump se rozhodl, že už se mnou nepromluví. Po pěti sezeních ze sedmi plánovaných nechal velký tvůrce dohod svou asistentku, ať zruší naše ujednání. Žádný další rozhovor už se tedy nekonal. A důvod? Mluvil jsem s někým, koho Trump nesnáší. Vzhledem k jeho povaze mě to nepřekvapilo. Don – trval na tom, abych mu tak říkal – se cítí pohoršený, když mu lidé neslouží. Jestliže ho urazíte, jste pro něj mrtví. Jak mi jednou sám řekl: „Když mi někdo něco udělá, končí. Je po všem. Není cesty zpět. A je to v pohodě. Na světě jsou miliardy lidí. Obejdu se bez něj.“

Po několika měsících mi na displeji telefonu zablikalo „Trump Tower“. Volal mi jeden z Trumpových právníků – zaměstnává jich hodně – jménem Michael Cohen. Chtěl rukopis této knihy, protože si byl jistý, že se hemží chybami. Chtěl mi „pomoci“ vyhnout se publikování nepřesností. Povídali jsme si o tom, jak se ověřují fakta, a jak čtenář spoléhá na autorovu nezávislost. Subjekt, který dostane možnost provést konečnou korekturu životopisu, by se stal něčím jako spoluautorem, který by do textu promítl vlastní zájmy a názory. V případě Trumpa, který používá žaloby jako zbraně, existovala značná pravděpodobnost soudní bitvy kolem mých slov.

Když Cohenovi došlo, že rukopis opravdu nedostane, začal klást otázky. Objevují se v knize určité slavné ženy? Říká se v ní, že je Trump rasista? Odmítl jsem odpovědět, a jeho hlas zvažněl až do výhrůžného tónu – začal znít jako fiktivní gangster Tony Soprano, tedy s právníckým titulem. Nakonec zřejmě pochopil, že se mnou nehne, a vypadl z role.

„Z vás prostě nic nedostanu,“ řekl rozhořčeně.

„Víte Michaele, i kdybych mohl...“, odpověděl jsem.

Myslím, že se uchechtl.

Po tomto slovním šermu Cohen začal volat do právního oddělení mého vydavatele – poslal také nejméně jeden dopis. Někdy v té době oznámil: „Právě jste si vykoledovali dost ošklivou žalobu.“ Tohle byl klasický Trumpův tah. Po celou svou kariéru novinářům tolikrát vyhrožoval právními kroky, až se cítili zanedbávaní, když to náhodou neudělal. Hned na první schůzce, když jsme si vyměňovali úvodní zdvořilosti, se Trump nahlas zamyslel nad možností, že mě zažaluje.

Žádná žaloba nepřišla, a ani to nebylo překvapení. O několik týdnů později, jednoho slunečného červnového dne v roce 2015, svolal Cohenův šéf zástupce tisku do vstupní dvorany Trump Tower. Ve stanovenou hodinu sjel po eskalátorech – mnoho schodů za manželkou Melanií – aby oznámil svou prezidentskou kandidaturu. Tak proto Cohen volal, pomyslel jsem si. Měl obavy z toho, jaký portrét Trumpa nakreslím, a napadlo ho, že mě pro jistotu trochu vystraší.

Zastrašování je dlouhodobým určujícím znakem Trumpova modu operandi. Sem patří i zaměstnávání obrovských chlapů, kteří nápadně pózují – jen tak tak že neukazují bicepsy a kolty – v předpokoji jeho kanceláře, a doprovázejí ho při odchodu. Tento zvyk patří k Trumpovi již desítky let a značně jej odlišuje. Mezi mocnými podnikateli to určitě není obvyklé. Trump ale rád a často upozorňuje na členy své ochranky a chlubí se jejich výcvikem u policejních a detektivních sborů. Cílem je samozřejmě u okolí vzbudit pocit fyzické zranitelnosti, když ne rovnou strachu.

A hrozba se nejednou vznášela ve vzduchu, když Trump vyrazil na asi nejbizarnější předvolební kampaň v americké historii. Horoval proti imigrantům bez dokladů a hřímал, že je nechá deportovat po milionech, vrčel na adresu muslimů, kterým by zakázal vstup do země. Pro kandidáta Trumpa, jenž se nerozpačuje na svůj Twitter kopírovat rasistickou novinářskou kachnu, nebylo téměř nic za hranicí vkusu. Podle smyšlených „údajů“ pocházejících od neexistujícího „Úřadu pro statistiku trestné činnosti“ 81 procent vražd bílých Američanů spáchali černí násil-

níci. (Reálné FBI statistiky za rok 2014 ukazují, že 82 procent bílých obyvatel zavraždili běloši.) Ke zveřejnění rasově motivované lži na Trumpově účtu došlo jen pár dnů poté, co jeho příznivci zbili a zkopali černého demonstranta, jenž přerušil kandidátský projev v Birminghamu ve státě Alabama. Trump zařval (evidentně ke všem přítomným): „Sakra vyhoďte ho odtud, buďte tak hodní! Odveďte ho. Vyhoďte ho!“ Mluvčí Trumpovy kampaně sdělil CNN, že „takové chování se netoleruje“, ale Trump sám to vyjádřil jinak: „Možná ho měli pořádně seřezat, protože to, co dělal, bylo naprosto nechutný.“ Na jiném shromáždění vyvádění osamělého nespokojence ze sálu moderoval živě do mikrofonu. „Ochranka se k němu chová velmi jemně. Řeknu vám – já bych se asi neudržel a jednu mu vrazil.“

Trump svoje projevy v kampani pronášel spatra a evidentně bez nějakých velkých příprav; úplně v nich chyběla koncepční politika, připomínaly spíše představení profesionálního baviče pro nadšené fanoušky, kteří nemuseli platit za lístek. Trhal na kusy ostatní politiky, demonizoval novináře a kokrhal výsledky průzkumů, podle kterých měl náskok před soupeři. To vše ve staccato stylu agresivní komiky. Podívejme se například na to, co předvedl davu shromážděnému dne 20. ledna 2016 v Jižní Karolině, podle reportáže listu *Kansas City Star*:

Tak třeba tenhle Jeb Bush. Na kampaň utratil 59 milionů dolarů a přitom je v háji zeleným. Nikam to nevedlo. Ne, ne. Jen si to představte. Určitě ještě mnohem víc. 59 milionů to bylo před nějakým časem. Kdykoli vidím reklamu, je to reklama o Trumpovi. A ty reklamy jsou docela v pohodě. Takový – však vy víte. (Smích)

Když chcete dělat reklamu, tak dělejte reklamu. Ale jemu chybí energie. Řekněme si to na rovinu. My nepotřebujeme lidi bez energie. Naopak potřebujeme spousty energie. (Potlesk)

Ale on utratil – jen se nad tím zamyslete. Jen si to představte. Utratil 59 milionů. No a já ani dolar, víte? Nic. (Potlesk)

Takhle – já budu utrácet. Asi chápete, že i já budu utrácet – a to hodně, protože nechci nic riskovat. Víte, já rád vstávám – a posledních několik měsíců vedu, vlastně od chvíle, co jsem oznámil kandidaturu, no ne? Posledních několik – a vedu s velkým náskokem. A bude to ještě lepší, protože já sleduju průzkumy. Miluju průzkumy. Já miluju průzkumy.

Spektákl překrucování faktů, nesouvislé řeči a hyper-emotivního podání: Trumpova kampaň vzdorovala obvyklým typům politické analýzy. Jak tak vykládal o svém obrovském bohatství, nedostižné inteligenci a vrozeném talentu „ve všem vyhrávat“, připomínal spíše postavičku z nějaké hollywoodské frašky než legitimního kandidáta. Svou gumovou tváří dokázal vyjádřit znechucení, zlobu, vztek i sebeuspokojení. A v případě potřeby něco zdůraznit používal řeč těla. Když vzpomínal na jistého hendikepovaného reportéra, napodobil jeho pohyby. Aby podtrhl útok na dalšího kandidáta Marka Rubia, který se podle něj během debaty potil, cákal kolem sebe vodu a pak předváděl žíznlivé hltání z lahve.

Do souhlasného smíchu a potlesku v reakci na etudu s lahví zazněla informace, že to byl senátor Rubio, kdo začal debatu na téma tělních tekutin. Když si uvědomil, že ho Trump v kampani válcuje (vyhrál primárky již ve třech státech), Rubio v únoru 2016 rozšířil rejstřík používaných technik. Svému publiku oznámil, že během přestávky televizní debaty Trump „požádal o zrcadlo, ve kterém by se viděl celý... možná se chtěl ujistit, jestli nemá flek na kalhotách.“ Až sem dospěla prezidentská kampaň: dva muži ve zralém věku diskutují o tom, který z nich se víc potí, nebo trpí inkontinencí. Ale mělo být ještě hůř.

Když se Trump a jeho rivalové začali ucházet o hlasy voličů na americkém jihu, nejznámější rasista na politické scéně USA řekl, že bílí Američané, kteří nepodporují Trumpa, „zrazují svoje kořeny“. David Duke je bývalý vůdce organizace Ku klux klan, která hlásá nadřazenost bílé rasy a v různých obdobích dělala a terorizovala černochoy, židy, katolíky a další menšiny. V roce

2000 Trump uvedl Dukeovo jméno jako jeden z důvodů odchodu z Reformní strany. (Nazval jej „fanatikem, rasistou, potížístou“.) Ovšem jak se v roce 2016 blížily primárky na jihu, Trump si nějak nedokázal vzpomenout, kdo je David Duke. Tvrdil také, že nechápe, o co v tomto hnutí jde. V živě přenášeném interview s Jakem Tapperem na CNN řekl: „Já vůbec nechápu, co máte na mysli, když říkáte nadřazenost bílé rasy nebo bílí rasisté... prostě nevím. Netuším – vyjádřil mi podporu, nebo co se děje? Protože já nevím nic o Davidu Dukeovi, ani o bílých rasistech.“

Když Trump nebyl schopný otevřeně se distancovat od podpory rasistických organizací a trval na tom, že nezná muže, kterého v minulosti zatratil jako fanatika, mnoho republikánů to znepokojilo. Předseda Sněmovny reprezentantů Paul Ryan z Wisconsinu řekl: „Pokud někdo chce být kandidátem Republikánské strany, nemůže se vytáčet a hrát nějaké hry. Musí jasně odmítnout skupiny a témata vycházející ze zaslepenosti. Tato strana nezneužívá předsudky ve svůj prospěch.“ V následné rozjitřené debatě Trump upozorňoval na další momenty, kdy Dukea odmítal.

Kontroverze vyvolala smršť novinových zpráv, které Trumpa nestavěly do zrovna příznivého světla. Přesto dál mluvil před velkými davy lidí, a v den volebního superúterý, kdy se konaly primárky v jedenácti státech, Trump vyhrál v jedenácti z nich. Zástupci středního proudu republikánské politiky tak byli konfrontováni s možností, že v listopadových volbách bude jejich stranu reprezentovat člověk, který společnost rozděluje jako nikdo jiný v posledních desetiletích; obávali se nejen prohry v soutěži o Bílý dům, ale i ztráty kontroly nad Senátem. V této noční můře se mohla rozpadnout celá strana a potopit se jako loď, kterou přemohl hurikán na moři.

Trumpova kampaň byla výsledkem dobře naplánovaných a úspěšných snah využít pocity křivdy a hněvu lidí, kteří s velkou nedůvěrou sledovali politický systém, kde dominují ti, co dávají nejvíce na předvolební kampaně.

Trump se vezl na vlně různých strachů, mezi kterými byl například:

- Strach z islamistických teroristů – Trump by dočasně zakázal muslimům vstup do Spojených států a zahájil masivní vojenské operace na Středním východě.
- Strach z nezaměstnanosti – Trump by deportoval 11 milionů nelegálních mexických imigrantů, dal na hranici postavit vysokou zeď a donutil Mexiko, aby zaplatilo náklady.
- Strach z kriminality – Trump by se snažil rozšířit používání trestu smrti, přestože toto prezident nemůže nařídít.
- Strach z globalizace – Trump by rozpoutal obchodní válku s Čínou a Mexikem.

Trump přikládal pod kotel zloby a podezírání, když:

- Zpochybňoval vojenskou službu bývalého válečného zajatce a senátora Johna McCaina.
- Prohlásil, že změna klimatu je podvod.
- Šířil lež, že „tisíce a tisíce“ obyvatel New Jersey jásotem vítaly zřícení věží Světového obchodního centra po teroristických útocích 11. září.
- Démonizoval novináře jako „totální póvl. Lidi, kterým poctivá práce nic neříká.“

Trumpovo motto lze najít v titulu narychlo sestaveného předvolebního manifestu, v brožuře *Crippled America* („Zmrzačená Amerika“) a v hesle *Make America Great Again* („Udělejme Ameriku znovu velkou“). Na shromáždění přicházejí lidé s transparenty, kde jsou odkazy na Nixonovu éru („Mlčící většina“) a slogany typu „chceme svou zemi zpět“. Z toho vyplývá, že miliony Američanů se cítí bezmocných a umlčovaných nějakou cizí mocí, která zemi uchvátila. Ale Trump nechal znovu zaznít jejich hlas. Dobře to vystihla Patricia Aguilar z Everettu v Massachusetts pro list *The New York Times*:

Trump mluví o „věcech, které lidé opravdu cítí, ale bojí se je říkat nahlas“.

Trumpova rétorika a okázalý styl jej jasně odlišovaly od ostatních kandidátů, a příznivci přicházeli na shromáždění ve velkých počtech, aby si poslechli, co má na srdci. Televizní producenti mu ve vysílání poskytovali mnohem více času než ostatním kandidátům. Kdykoli se objevil na obrazovce, sledovanost pořadu šla tak nahoru, až začal poukazovat na to, jakou zlatou slepicí se pro televizi stal. V online světě vznikly tisícihlavé skupiny Trumpových stoupenců, které začaly šířit podvržené zprávy a prohlášení. Na plakátech se objevily počítačově vytvářené fotografie Trumpových fanoušků. (Na jedné byl například černochoch v tričku, na kterém bylo heslo oslavující Trumpa.) Blogerů psali články a podepisovali je jmény známých korespondentů *The Wall Street Journal* a *The New Yorker*. Toto lhaní bylo podle mnohých v internetové džungli normální. Nakonec odpovídalo způsobu vystupování samotného Trumpa na sociálních sítích, kde se často objevovalo zesměšňování oponentů, zlostné poznámky a překrucování informací. Jak napsal ve zřejmém obdivu fanoušek na síti Reddit: „Dělá shitposting, a dělá to stále a pořád.“

Jestli konvenční politici něco nechápali, pak to, že „shitposting“ může sjednocovat zasvěcené a imunizovat je vůči vlivům faktů, které hlásají nezasvěcení. Ve skupinách Trumpových fanoušků nedostával prostor žádný kritik, a případný disent zevnitř se trestal průtrží urážlivých komentářů. Autoři průzkumů a politické veličiny Trumpa mnoho měsíců podceňovali, protože si neuvědomili, jaký potenciál tento alternativní vesmír má. V červnu 2015 Mara Liasson z neziskové organizace *National Public Radio* řekla: „Myslím, že dnešek je pro Donalda Trumpa vrcholem. Odteď už bude jen ignorován.“ V listopadu pak hlavní politický analytik serveru *U.S. News & World Report* předpověděl, že „Trump o svoje vedení přijde“, a odborník na statistiky Nate Silver radil novinářům, ať „nevyšilují“, protože Trumpova základna činí asi 8 procent oprávněných voličů. Ještě v lednu 2016 sázkaři, kteří chtěli vydělat na výsledku prezidentské nominace, sázeli na Marka Rubia.

Jak to opravdu je s Trumpovými šancemi začalo být zřejmější, když vyhrál v New Hampshiru téměř o dvacet bodů. Pak přišla vítězství v Jižní Karolině a Nevadě. První březnové úterý uspěl v sedmi z jedenácti voleb a zdálo se, že nominace jej nemine. Tato realita, která pro republikány ještě před pár měsíci byla naprosto nepředstavitelná, probudila stranický aparát, a začalo horečné hledání způsobu, jak nominaci Trumpa zabránit. Jejich základní obava byla následující: navzdory entusiasmu jádra příznivců se Trumpovi nepodaří přilákat dostatek nezávislých hlasů a voličů demokratů na to, aby vyhrál v souboji proti nejpravděpodobnější kandidátce z druhého tábora, tedy Hillary Clinton.

Vůdci GOP měli strach, protože po volbách v roce 2012 byla zpracována formální „posmrtná“ zpráva, podle které si strana zneprátelila velké skupiny obyvatel – latino-američany, černochy, ženy, Asiaty a další – kteří jsou klíčoví z hlediska úspěchu v celostátních volbách. Když Trump ještě více odrazoval tyto voliče od Republikánské strany, její vůdce to vyplašilo – hlavně ty, kteří se zapojili do předvolební kampaně Mitta Romneyho v roce 2012. Jeden z nich, Kevin Madden, se nechal slyšet, že Trump je vlastně „testem zralosti charakteru“ a kdo Trumpa podporuje, v testu neuspěl. Další – Stuart Stevens – vyzval lidi, aby hlasovali pro Hillary Clinton, protože bude určitě lepší volbou. Kandidátka do Senátu Meg Whitman nazvala Trumpa „nečestným demagogem“.

Když Trump získával další vítězství, střizlivě uvažující členové vedení GOP dali hlavy dohromady: chtěli vymyslet, jak zabránit tomu, aby se stal lídrem strany do prezidentských voleb. Vznikla koalice „kdokoli jen ne Trump“, jejímž cílem bylo miliardáře zastavit buď již během primárek, nebo aspoň na sjezdu, kde k řešení tohoto problému měli využít jednací řád. „Rozhodující charakteristikou Trumpa je nepoctivost,“ řekl Romney. (Trump reagoval žertovnou vzpomínkou na to, jak byl Romney během setkání v roce 2012 ochotný vykonat na něm třeba i orální sex, jen aby získal jeho podporu.) William Kristol, redaktor konzervativního týdeníku *Weekly Standard*, prohlásil, že se bude snažit pomoci alternativnímu, nezávislému kandidátovi v boji o Bílý

dům, a kongresman za GOP Scott Rigell z Virginie oznámil: „Nejenom, že bych pro něj nikdy nehlasoval – nemohu ani jen tak sedět a dívat se na to, jak postupuje.“ Podobný názor vyjádřilo šedesát republikánských expertů na zahraniční politiku (mnoho z nich jsou bývalí diplomaté a prezidentští poradci), kteří Trumpa označili za hrozbu pro postavení Ameriky ve světě.

Odborníci na zahraniční věci, kteří si konečně uvědomili, co by Trump mohl znamenat pro americké globální zájmy, se měli možná dříve začít zajímat o zprávy televizních štábů a korespondentů, vyjadřujících obavy z Trumpa dostatečně nahlas na to, abych je zaslechl i já ve svém domě na předměstí New Yorku. Mnoho z nich, například i Suh Yong Ha z korejské televize *Korean Broadcasting System*, navštěvovalo Trumpova shromáždění, kde řečník ukazoval na reportéry, označoval je za „verbež“ a publikum souhlasně bučelo a pískalo. Jiní zase viděli, jak Trumpovi fanoušci popadli protestující přítomné a vyvedli je ze sálu. Baval jsem se se třemi německými novináři, kteří při popisování svých pocitů z Trumpa použili slovo „nacista“. Všichni, se kterými jsem na toto téma hovořil, po mně chtěli, abych vysvětlil, co se děje, a nechal nahlédnout do duše tohoto muže.

Je to rasista?

Je duševně nemocný?

Je to zloduch?

Nejsem Trump, a tak nebudu odpovídat zjednodušující zkratkou. To je *jeho* metoda. Je možné studovat Trumpa a udělat si nějaký smysluplný názor. Strávil jsem tři roky života zkoumáním jeho osobního života, podnikání, politických ambicí a tak dále. Identifikoval jsem vlivy a zkušenosti, které možná objasňují jeho sklony k šikanování, manipulaci, podvádění a megalomanii.

Trump věří teorii, že za většinu toho, co jsme, vděčíme genům a zkušenostem z dětství. Narodil se matce, která usilovala o pozornost, byla posedlá společenským postavením a měla tak ráda peníze, že osobně vybírala nájemné od pradel, jež měly provozovny ve sklepech Trumpových budov a obvykle platily drobnými mincemi. Během Donaldových mladých let byla také často nemocná. Otec byl podle mnoha svědectví extrémně přísný a ná-

ročný, ale také náfuha, manipulátor a podvodník. Dvě oficiální vyšetřování dospěla k závěru, že usilovně ohýbal pravidla, aby si zajistil velké zisky z programů určených na podporu bydlení pro válečné veterány a americkou střední třídu.

Nejkreativnějším počinem Freda Trumpa nebyla výstavba bytových komplexů, ale vytvoření neprůhledné sítě korporací, která mu pomohla skrýt, co dělal se státními dotacemi. Když byl předvolán, aby vše vysvětlil, přiznal svou chamtivost a hned nabídl cynické zdůvodnění: umožnil mu to přece systém. Nebylo nic špatného na tom, že jednal v rozporu se smyslem programů bydlení dotovaných z peněz daňových poplatníků, pokud nebyl porušen zákon.

Doma Trump starší demonstroval svoje metody a priority tak, že pracoval dlouho do noci. Jedním z jeho triků bylo lhát do telefonu o své totožnosti – představoval se jako „Green“, když potřeboval nějak obelhat volaného. Ve výchově vedl svoje potomstvo k nelítostné soutěživosti a agresivitě. Z Donalda chtěl mít „zabijáka“ a „krále“. Když měl synek roznášet noviny za špatného počasí, vezla ho limuzína – jak odpovídalo jeho společenskému postavení. Není divu, že se z něj stal hádavý malý tyran se sklony k projevům fyzické agresivity.

Donald chodil na nóbl soukromou školu, kde si musel každý den oblékat kabátek a kravatu. Neustále vyrušoval a byl nezvladatelný, a škole Kew-Forest se nepodařilo u něj toto chování potlačit. Trumpa nezkrotila ani duchovní cvičení, která slýchal v kostele Marble Collegiate Church, kam občas zašel s rodinou. Tato kongregace byla domovem slavného reverenda Normana Vincenta Pealea, který kázal, že obchodní talent je od boha, a ambicióznost je v podstatě formou bohoslužby. Peale téměř nikdy nehovořil o hříchu ani o mravních povinnostech, a v reakci na kandidaturu Johna F. Kennedyho na prezidenta začal hlásat protikatolické názory. Jeho stoupenci vytvořili cosi jako kult, pro který se stala biblí Pealeova kniha *Power of Positive Thinking* („Síla pozitivního myšlení“).

Vše, co prožíval mimo školu, Donalda utvrzovalo v tom, že je nejlepší, a tak šikanoval svoje spolužáky i učitele. V osmé třídě

musel zabalit kufry a odjet daleko na newyorskou vojenskou akademii (NYMA), kde ho oblékli do uniformy a ubytovali v malém pokojíku. Rodina, přátelé a opulentní luxus rezidence Trumpových – to vše bylo najednou pryč. Namísto toho přišla jasná hierarchie a totální disciplína. Vedení NYMA, kde bylo mnoho veteránů druhé světové války, řídilo školu s pomocí brutálních fyzických a psychologických metod. Jak mi Donald jednou řekl: „Vymlátili by z vás duši.“

Vedle potvrzení skutečnosti, že světu vládnu tyrani, NYMA dostala do Trumpovy krve přesvědčení, že soutěžení a vítězství je nade vše. Jeho starý učitel „plukovník“ Theodore Dobias mi řekl, že Trump musel být ve všem první, i ve frontě ve školní jídelně. Vzpomínal také na to, že „jeho otec byl opravdu tvrdý. Byl to typický Němec.“

Mezi kadety na NYMA byli synkové mafiánů a chlapci, jejichž tátové sloužili latinskoamerickým diktátorům, ale ani jeden černoch nebo Asiat. V posledním roce studia došlo ve škole k tak surové šikaně, že jeden student nižšího ročníku musel být hospitalizovaný poté, co jej starší spolužák zbil řetězem. Tak se kultura brutality pěstovaná na akademii dostala na veřejnost, a tři důstojníci ve vedení museli odstoupit.

Po NYMA, kde se mu tak dařilo, vnímal Donald vysokou školu jako nějaké učiliště, a každý víkend jezdil domů, aby pomáhal v rodinném podniku. Tam viděl, jak otec manipuluje s politiky prostřednictvím různých darů a využívá konexe k tomu, aby neustále bohatl. Zatímco mladí muži z chudých a menšinami obývaných čtvrtí odcházeli bojovat a umírat do Vietnamu, on se úspěšně vyhnul vojenské službě díky drobnému zdravotnímu problému. (Jeho patní ostruhy mu nijak nebránily věnovat se sportu, ale z jakéhosi důvodu znemožňovaly odvod.)

Po vysoké škole se Donald usadil na Manhattanu, kde se pohyboval v prostředí mamonu, klamu a neřesti. Podle vlastních slov byl svědkem orgií celebrit v klubu Studio 54 a z první řady sledoval korupci v newyorské politice. (Později zmínil, že třeba guvernér Hugh Carey by pro sponzorský dar udělal „cokoli“.) Jeden z prvních Trumpových blízkých spojenců byl právník pod-

světí a politický predátor Roy Cohn, známý svými rasistickými a antisemitskými výroky (přestože sám byl žid). Trump byl Cohnovi učenlivým žákem a brzy ukázal velký talent pro využívání tisku při budování falešného image úspěšného muže. S pomocí trochy manipulace získal přízeň listu *The New York Times*, který jej prezentoval jako nesmírně bystrého fešáka, takže přilákal pozornost nejsledovanější talk show ve městě. Média potřebovala zajímavé příběhy, bez ohledu na to, kolik v nich bylo pravdy, a neškodilo ani to, že Donald byl fotogenický.

Na každém kroku – ať už záměrně či bezděčně – Trump viděl, jak profitovali lidé odhodlaní překračovat zaběhnuté mantinely slušnosti. V jeho New Yorku 70. let sloupkaři vyměňovali prostor v novinách za různé protislužby, gangsteři byli stejné celebrity jako špičkoví atleti a hodnoty jako věrnost nebo poctivost byly jen ozvěnami dávné minulosti. Jeho svět byla pozlacená stoka, ve které se ujistil, že lidské bytosti jsou ze své podstaty zkažené. Zdálo se, že čím více stavěl na odiv svou hamižnost a sebelásku, tím ho lidé měli raději. Najal si spisovatele, který o něm napsal knihu, pak se vydával za jejího autora, a z knihy se stal bestseller. Veřejně podváděl svou první ženu a výsledný skandál vystavil jejich děti posměškům a pohrdání. Jeho firmy prošly čtyřmi masivními bankroty – v mnoha oborech se mu nedařilo. Podle nespočetných spisů, zpráv a svědectví se svými organizacemi poškodil tisíce investorů, spotřebitelů i lidí, co se jen zrovna vyskytli poblíž.

A nyní, v roce 2016, je Trump kandidátem na prezidenta, který neprosazuje žádné ideály a kterému jde jen o moc. V jeho povaze chybí schopnost empatie a rozlišování, co je morální a co ne, takže mu nedělá potíže zneužívat rasovou nenávisť, láskovat s misogyny a nepřímou podněcovat k násilnostem. S tím, jak se volby blíží, se znovu a znovu projevuje jeho způsob vnímání lidského rodu. A my si musíme odpovědět na důležité otázky, které se ale netýkají Trumpa. Co se skrývá v něm je zřejmé. Už méně jasné je to, co dřímá v nás.

1. Ben Schreckinger, „Trump on Protester: ‚I’d Like to Punch Him in the Face‘“, *Politico*, February 23, 2016.
2. Transcript of Donald Trump’s December 30 speech in Hilton Head, S.C., *Kansas City Star*, January 20, 2016.
3. Eric Bradner, „Donald Trump Stumbles on David Duke, KKK“, *CNN.com*, February 29, 2016; and Jane C. Timm, „Donald Trump’s History of Talking About David Duke and White Supremacists“, *MSNBC.com*, February 29, 2016.
4. Paul Kane, „Paul Ryan Rejects Trump’s KKK Comments, But Not His Candidacy If He Wins GOP Nomination“, *Washington Post*, March 1, 2016.
5. Ashley Parker and Maggie Haberman, „Donald Trump’s Backers Express Deep and Diverse Support“, *New York Times*, March 1, 2016.
6. Amanda Hess, „Welcome to Donald Trump’s Internet Bunker, Where Reality is Negotiable“, *Slate*, March 3, 2016.
7. Robert Schlesinger, „This Too Shall Pass“, U.S. News & World Report, November 24, 2015.
8. Nate Silver, „Dear Media, Stop Freaking Out About Donald Trump’s Polls“, *FiveThirtyEight.com*, November 23, 2015.
9. Alexander Burns, Maggie Haberman, and Jonathan Martin, „Inside the Republican Party’s Desperate Mission to Stop Donald Trump“, *New York Times*, February 27, 2016.
10. Philip Rucker and Robert Costa, „The Republican Party’s Implosion over Donald Trump’s Candidacy Has Arrived“, *Washington Post*, February 28, 2016.
11. Alexander Burns, „Anti-Trump Republicans Call for a Third-Party Option“, *New York Times*, March 2, 2016.
12. Sandy McIntosh, „Culture of Hazing: Donald Trump, Me, & the End of the New York Military Academy“, *Long Island Press*, October 5, 2015.

ÚVOD

*Většinu lidí nemůžete respektovat, protože
většina lidí si váš respekt nezaslouží.*

– DONALD TRUMP

Z profilu, tedy tak, jak Donalda Trumpa včera večer viděli televizní diváci, se tento muž nejvíce ze všeho podobá kohoutovi ve smokingu. Pevné držení těla si osvojil na vojenské škole. Oči upíral a soustředěně mhouřil na vzdáleného rivala. Slavná hříva zlatavých vlasů táhnoucí se od čela až k temeni připomínala hřebínek, za který by se nemusel stydět ani kokrháč plemene rodajlend. Jak víme, u kohoutů má tato ozdoba lákat pozornost slepic a zároveň odrazovat soky. Na Večeři korespondentů v Bílém domě v roce 2011, kde Trump seděl mezi svými obdivovateli i kritiky, ovšem přilákala televizní kameru, která tak zachytila jeho reakci na veřejné zesměšňování, jímž jej zahrnuli komik Seth Meyers a prezident Spojených států.

Jediný náznak toho, že Trump skutečně trpí, se dostavil po dvou a půl minutách Meyersova útoku. Jak se lidé smáli a snažili se alespoň na okamžik spatřit oběť, Trump se pokoušel svým pohledem komika usmrtit. V zamračené tváři se nepohnul ani sval, když spolustolovníci nedokázali odolat nakažlivému smíchu v sále. Meyers oznámil důvod popichování – podle průzkumu považovalo pouhých 38 procent Američanů za jisté, že se prezident narodil na půdě Spojených států. Podle ústavy může být prezidentem jen rodilý Američan; tuto aféru vytvořili příznivci konspiračních teorií v bezostyšné snaze vykreslit Obamu jako „cizáka“ bez legitimního nároku na výkon úřadu.

Kvůli své dlouhé neúnavné kampani na podporu „birtherismu“¹ se Trump stal terčem všech, podle nichž jeho řeči rozdělují a ničí

národ a jsou možná dokonce i špatně skrývanou formou rasismu. On sám tyto kritiky odmítá a trvá na tom, že žádné předsudky nemá a jen klade důležité otázky. „Pokud jde o rasovou nesnášenlivost,“ řekl Trump, „já jsem ten nejmenší rasista na světě.“

Když přišel čas na projev prezidenta pro korespondenty Bílého domu a jejich hosty, Obama se tomuto tématu postavil čelem, a to s velkým smyslem pro humor, když pustil ukázkou z animovaného Lvího krále a představil ji jako „oficiální záznam z porodu“. Prezident pak zmínil jméno Trump, když pochválil jeho výrazné moderátorské schopnosti v jisté reality show, kdy „dělal věci, kvůli kterým jsem pak nemohl usnout“. Obama ještě dodal, že když se tedy vyřešil problém jeho narození, možná by se Trump „mohl vrátit ke skutečně důležitým tématům, jako např. jestli jsme opravdu přistání na Měsíci jen zinscenovali“.

V této konfrontaci se soupeřem, který stál v hierarchii o několik příček nad ním, Trump svůj vražedný pohled nepoužil. Namísto toho mírně pozvedl koutky úst, čímž se prohloubily vrásky kolem jeho očí. Poté prezidentovi zamával. Trump přece umí přijmout vtip na vlastní účet. Později se velmi snažil vypadat nevzrušeně a mluvil tak, jako by to vlastně byl úspěch, že ho Obama zmínil. „Byla to pro mě čest,“ řekl Trump. „Chovali se ke mně s velkým respektem. Žertovali a hráli si na klauny, nicméně hlavním tématem konverzace jsem byl já, a to podle mého není úplně marné.“

Je pravda, že Donald Trump je v Americe častým tématem rozhovorů již více než čtyřicet let. Nikdo ve světě byznysu – ani Bill Gates, Steve Jobs nebo Warren Buffett – si neudržel slávu tak dlouho jako Trump. Mluvit se o něm začalo v souvislosti s lukrativními nemovitostmi na Manhattanu v 70. letech a jeho jméno se brzy stalo synonymem bohatství a přepychu. Objevovalo se na mrakodrapech, kasinech a letadlech (ve zlatých kapitálcích) jako nezaměnitelná osobní značka, která nositele spojovala se zdánlivě neomezenými možnostmi. Časem mohl toto jméno zákazník vidět v hotelových pokojích, na nábytku, kravatách, mase – téměř na čemkoli, co se dalo prodat jako nejvyšší kvalita za nejvyšší cenu pro nejvyšší třídu.

Když Trump hovořil o třídě, neměl na mysli ani tak společenské postavení jako spíš peníze. Zaměřoval se na zbohatlíky a na jedince s velkými ambicemi, přičemž zavrhoval ty, kterým říkal „členové klubu šťastných spermií“ a zamlčoval, že se sám narodil do jedné z nejbohatších rodin v zemi. Trump se stavěl do role bohatého přítele obyčejných lidí, kterého nezajímá smetánka, s výjimkou případů, kdy potřeboval prodat drahý byt. To pak rychle přestal hovořit o snobech a začal se odvolávat na Astory, Whitneye, Vanderbilty a další modrou krev věků dávno minulých. Bylo ovšem jasné, že tato jména skloňuje ryze v obchodním zájmu a že jeho srdce patří středním americkým stavům. Tedy lidem, kteří jej sledují v televizi, kupují jeho výrobky a jsou dokonce ochotní mu dát svoje hlasy v případě, že by se konečně rozhoupal a ucházel se o prezidentský úřad.

Podle spolehlivých dostupných údajů 96 % Američanů zná jméno Donald Trump, ale většina ho nemá ráda. Henry Schafer ze společnosti, která klasifikuje známé osobnosti s pomocí vlastního Q indexu, nazval Trumpa „kvazicelebritou, kterou lidé velmi rádi nesnáší“. V roce 2014 se k Trumpovi vyjádřilo negativně 61 procent respondentů v jeho rodném New Yorku. Pro komiky je neodolatelným terčem. Bývalý moderátor mnoho let vysílaného satirického pořadu *The Daily Show* Jon Stewart si Trumpa dobíral pravidelně a byl to on, kdo vymyslel mj. expresivní přezdívku Fuckface von Clownstick. Jak známo, další slavný televizní moderátor Bill Maher nabídl Trumpovi 5 milionů dolarů, pokud prokáže, že „není plodem spojení mezi svou matkou a orangutanem.“

Styl komentářů pánů Stewarta a Mahera hodně vypovídá o tom, v jak záštiplné době žijeme. Je těžké si představit, že by třeba projev Marka Twaina bylo nutné vypírávat jako Stewarta. Samozřejmě – Twain se nejspíš v životě nesetkal s nikým jako Trump, který s agresivní škodolibostí vyhledává příležitosti, kdy by se mohl cítit někým dotčený, a pak se snaží protivníka zašlapat do země. Když například Stewart použil neadresnou pubertální poznámku, Trump reagoval velmi osobně dotazem: „Když je tedy tak moc nad věcí a v pohodě, proč si nenechal své rodné

jméno Jonathan Liebowitz? Měl by přece být hrdý na svůj původ! Jon Stewart v *The Daily Show* je naprostý pokrytec. Svou minulostí by se měl pyšnit, ne před ní utíkat.“ Na Maherův komentář Trump rovnou reagoval žalobou o 5 milionů dolarů. Nakonec ji stáhl, nicméně záležitosti se musely na náklady daňových poplatníků zabývat soudy a Maher byl nucen najmout si právníky.

Ovšem i když se zdálo, že se jeho kritikové uklidnili, Trumpovy názory a sklony k silovým řešením z něj udělaly velkého oblíbence u všech, kteří v něm vidí zosobnění důležitých ideálů, především amerického snu o úspěchu, který se projevuje nezměrným bohatstvím. Svoji image budoval i jako moderátor televizní soutěže *The Apprentice* – a neustále se zviditelňoval na sociální síti Twitter, kde ho sledují miliony fanoušků, přičemž mnoho z nich ho vyzývalo, aby šel do prezidentských voleb. Věčný provokatér Trump na sebe poutal pozornost spíše syrovými neotesanými narážkami než uhlazenými bonmoty. V jeho světě upřímnost pramení z té části povahy, která se nerozpakuje formulovat urážky a lidi rozděluje na přátele a nepřátele. Podle známé americké novinářky Liz Smithové Trumpa často ovládá strádající dítě, které má schované někde ve svém nitru a které bude raději středem negativní pozornosti, než aby se nechalo ignorovat. Trump samozřejmě vydělává na tom, že této stránce své povahy dává volný průběh, a nemá dostatek trpělivosti na sebereflexi nebo analýzy. A tak jede dál a dál, a popírá výsledky vědeckého výzkumu, když kritizuje očkování dětí, nebo když zpochybňuje fakta o klimatických změnách.

Trump odmítá uznat skutečnosti, které ostatní berou jako dané, a celý svůj dlouhý a hyperaktivní život posouvá hranice toho, co je ještě korektní a co už ne. Ať už to bylo doma u rodičů, ve škole nebo v politice a byznysu – všude vystupuje jako suverén s minimálními náznaky jakýchkoli pochybností. V přírodě těžko najdeme intenzivnější hybnou sílu než Trumpovu nenasytnou touhu po bohatství, slávě a moci. A je to právě tato síla, která mu umožňuje vydržet všechno zesměšňování a obchodní nezdar, a vracet se znovu a znovu na scénu. Poté, co se dočkal zmíněného poní-

žení na Večeři korespondentů, se Trump začal vážně zabývat myšlenkou spustit předvolební kampaň – tentokrát vážně míněnou – a dosáhnout toho největšího úspěchu, jakého se smrtelník v jednadvacátém století může dopracovat.

Trumpova kandidatura se plánuje na rok 2016, kdy ji oficiálně oznámí v projevu ke svým sympatizantům a novinářům ve vstupní hale mrakodrapu Trump Tower na Manhattanu. Takto nekonvenční úvodní řeč si nikdo z posledních mnoha předvolebních klání nepamatuje – vezměme například tvrzení, že Mexiko „posílá“ přes hranici kriminálníky do USA – a její údernost vyšle Trumpa rychle do čela republikánského pelotonu. Dlouhé týdny pak bude Trump rozčilovat kritiky a ohromovat soupeře, když si bude zajišťovat pozornost národa nekončící řadou troufalých tvrzení. Zatímco někteří republikáni spekulují, že se jedná o figurku nastrčenou demokraty, podle liberálů Trumpova popularita jen odráží iracionální obavy voličské základny Republikánské strany. Všichni se ovšem shodnou, že jeho schopnost nabourávat status quo je svou silou a efektivitou až dech beroucí. Zdá se, že Trump nemá sobě rovného, pokud jde o přilákání a udržení si pozornosti americké veřejnosti.

I když se může zdát, že Donald Trump je jedinečná a naprosto moderní postava, v podstatě se jedná jen o dalšího v řadě veleúspěšných boháčů bez skrupulí, o kterých psal Alexis de Tocqueville už v roce 1831: „Láska k penězům je hlavním nebo sekundárním motivem, který najdete za vším, co Američané dělají.“ Do konce devatenáctého století se američtí boháči domohli takových majetků, že jejich moc a vliv bylo možné poměřovat s evropskou aristokracií. V souvislosti s nástupem periodik vydávaných v masových nákladech se bohaté rodiny staly neodolatelným tématem – tisk přetřásal, co je nového u Carnegieů, Rockefellerů, Gouldů a dalších, kterým úspěch umožňoval stavět na odív přepych, jímž se obklopovali. (Proto tuto dobu Mark Twain označil za Pozlacený věk.) Tak třeba J. P. Morgan si kupoval stále větší jachty – všechny dostaly jméno *Korzár* a černý hrozivý nátěr a dávaly najevo, jak rychle roste bohatství

jejich majitele. Také Vanderbiltové měli jachty, ale známější byli svými rezidencemi. V roce 1883 ohromili stavbou historicky největšího domu v New York City. Rodina dále vlastnila sedmdesátipokojovou „chalupu“ The Breakers v Newportu, nebo usedlost Biltmore v Severní Karolině, která má více než sto sedmdesát místností.

Boháči Pozlaceného věku sice věděli, jak moc jejich krajané milují peníze, přesto excesy společenské smetánky vnímali jako něco nepatřičného a podezřelého. Wilbur Fisk Crafts, ve své době oblíbený autor, to vyjádřil následovně: „Existuje snad něco méně amerického než to, čemu říkáme ‚high society‘, vyznávající hodnoty importované z Paříže a Londýna do New Yorku a následně se šířící do dalších měst v naší vlasti?“ Zámožní mužové se chtěli od této představy distancovat a snažili se jak mohli dát veřejnosti vědět, že všechny ty bály a večírky jsou ryze ženské zábavy, kterých se účastní jen kvůli manželkám a dcerám. Ve svých životopisech a projevech upozorňovali na vlastní ctnosti, hlavně na píli a odhodlání. Andrew Carnegie zastával názor, že úspěch závisí více na motivaci než na talentu. John D. Rockefeller, zakladatel gigantu Standard Oil, doporučoval „soustředit se na jediný cíl“.

V podobném duchu kapitáni průmyslu a financí upozadřovali informace o svém vzdělání a intelektuálních aktivitách. Když měl muž za sebou vysokou školu, budiž – ale nebylo to nutné. Po dokončení školní docházky bylo nejlepší bavit se o praktických věcech a nechat umění a knihy těm, kdo neměli vlohy pro podnikání. Když počátkem dvacátého století Elbert Hubbard mluvil o „škole života“, každodenní zkušenosti a selský rozum byly všeobecně přijímány jako stejně důležité, ne-li cennější než učebnicové znalosti. Tento přístup odpovídal americkému smyslu pro rovnost i stále populárnější myšlence, že úspěch v životě rovná se hromadění bohatství.

První americká doba hojnosti tak vedla k vydávání nesčetných knih o tom, jak vydělat peníze. V roce 1914 kazatel/spisovatel William Woodbridge položil zásadní otázku: „Co odlišuje horních deset od dolních deseti tisíc – co mají ti první a zároveň po-

strádají ti druzí?“ Jeho kniha *That Something* („To něco“) vyprávěla příběh setkání fiktivního žebráka a finančníka, který chudákovi dá svou navštívenku a tvrdí, že pro život nepotřebuje ani tak jídlo, jako spíš „to něco“, co mají všichni úspěšní muži. Mladý žebrák se nechá inspirovat a objeví cenu „Víry, sebedůvěry, moci, ambice...“ a nakonec i sílu vlastní vůle, která je „talismanem úspěchu“. Podle Woodbridge je to právě mimořádná duševní síla, díky které jen málo mužům je souzeno, abychom je „nesli dále na svých bedrech“ stejně samozřejmě, jako lidé jezdí na koních. Další podobná kniha, *Letters from a Self-Made Merchant to His Son* („Dopisy synovi od obchodníka selfmade-mana“), kterou napsal obchodník s vepřovým masem z Chicaga, Johna Grahama, kladla důraz na osobnost a vzhled: „Dvě třetiny úspěchu spočívají v tom, že přesvědčíte ostatní, že jste ten správný člověk.“

Zatímco se masy snažily přijít na kloub tajemství úspěchu – je to síla vůle, kouzlo osobnosti, víra, sebedůvěra...?, někteří na vrcholu dospěli k přesvědčení, že o úspěchu rozhodují boží zákony, nebo že je výsledkem jejich nadřazených morálních vlastností. John D. Rockefeller tvrdil: „Svoje peníze mám od Boha.“ Když se J. P. Morgana ptali na jeho impérium, které vybudoval do značné míry na spekulacích s akcemi, řekl, že zdrojem jeho bohatství je „charakter“.

První Pozlacený věk byl poznamenán různými recesemi a panickými stavy a nakonec ve věku zhruba pětadesáti let skončil po krachu na burze v roce 1929. Z trosek následné velké hospodářské krize se zrodil bezpečnější finanční systém, progresivní daňové sazby a sociální zabezpečení. V dalších desetiletích nevídaným tempem rostla střední třída. Nové období prosperity začalo v roce 1946, kdy se Donald Trump narodil. (Takže se o něm dá hovořit jako o zakladateli generace baby boomu.) Na konci druhé světové války byli průmysloví konkurenti Ameriky v rozvalinách a domů zpět do civilního života se vrátilo více než 10 milionů mužů. Exportní trhy bažily po novém zboží a doslova explodovala domácí poptávka po spotřebních požitcích, a tak

začal zlatý věk. Bylo nutné zajistit bydlení pro miliony nových rodin založených bývalými vojáky, a na této potřebě bohatli developéři, mezi které patřil i Trumpův otec Fred. Díky protřelým obchodním praktikám a síle svého odhodlání se Fred vypracoval tak, že v roce 1975, kdy mu bylo sedmdesát, se jeho majetek odhadoval na 100 milionů dolarů.

Poválečná zlatá léta, která umožnila mužům jako Fred Trump prožít finanční zázrak, se vyznačovala bezprecedentní rovností příležitostí, když všechny příjmové skupiny – vyšší, střední i nižší – získávaly odpovídající podíl na rostoucí ekonomice a mezery mezi nimi zůstávaly víceméně stejné. Tato šťastná doba trvala až do recese v letech 1973-75. Roky hospodářské stagnace a krize vedly ke vzniku konzervativního politického hnutí, které mělo v programu daňové úlevy a deregulaci s cílem umožnit vytváření nových nezměrných majetků. Teorie byla taková, že nová vlna bohatství pro pár vyvolených „zvedne hladinu řeky i pro ostatní čluny“ a střední třída tak bude zachráněna.

Zvolením Ronalda Reagana v roce 1980 dostali zapálení konzervativci přesně to, co chtěli. Washington začal snižovat daňové povinnosti pro bohaté a uvolňovat předpisy upravující podnikání průmyslníků a finančníků. To vše ve jménu růstu a spravedlnosti pro bohaté. Aby zdůraznil posledně jmenované hledisko, Reaganův rozpočtový poradce David Stockman rozdal členům vlády výtisky své oblíbené knihy *Wealth and Poverty* („Bohatství a chudoba“) od George Gildera, která obsahovala morální ospravedlnění pro hromadění velkých majetků. Gilder opěvoval podnikatele a zatracoval chudinu: „chudí současnosti, a bílí v ještě větší míře než černí, nejsou ochotní tvrdě pracovat“. Reaganova administrativa začala Gilderovy zásady proměňovat v reálnou politiku a zaměřila se na škrtů v sociálních programech, snižování daňových sazeb a rušení regulace podnikání. Tak začal americký Druhý pozlacený věk.

Zprvu si téměř nikdo nevšiml, že se děje něco významného. Na začátku 80. let měli obyčejní Američané starosti hlavně s dvoucifernou inflací a nezaměstnaností, která se blížila deseti

procentům. Jak se časem problémy zmírňovaly, mnoho občanů to přičítalo prorůstové politice vlády a navzdory různým finančním krizím, z nichž většina měla kořeny ve spekulacích a příliš mírných pravidlech, se pojem „Druhý pozlacený věk“ objevil až v roce 1990 v knize Kevina Phillipse *The Politics of Rich and Poor* („Politika bohatých a chudých“). Phillips prohlásil, že Ameriku zasáhla „plutokratická revoluce srovnatelná s tím, co nastalo koncem 19. století“, a jakkoli předpověděl, že tento trend jednou skončí, nedokázal říci kdy. Do konce roku 2015 se tak nestalo. V první dekádě tohoto století střední vrstvy ve skutečnosti přicházely o svoje příjmy a horní 1 procento ovládlo více zdrojů než dolních 90 procent. V roce 2014 mělo pět set nejbohatších lidí na světě majetek v celkové hodnotě 4,4 bilionů dolarů. Tato suma přesahovala součet ročních domácích produktů Indie (s 1,2 miliardami obyvatel) a Brazílie (200 milionů).

Stejně jako v minulosti se bohatství projevovalo v nemovitostech – přesněji řešeno v „mega“ nebo „monstr“ nemovitostech – a v opulentních večírcích, jako např. oslavě narozenin za 3 miliony dolarů, kterou sám pro sebe uspořádal investor Stephen Schwarzman v roce 2007. A znovu se úspěch měřil počtem a velikostí jachet. Krásným příkladem byla *Rising Sun* s ocelovým trupem, spuštěná na vodu v roce 2004. Majiteli byli Larry Ellison a David Geffen; na lodi bylo osmdesát tři kajut, bazén a zařízení pro kotvení soukromé ponorky. Ve srovnání s tím bylo Trumpovo plavidlo celkem skromný stometrový tradicionalistický parník. Trump dával přednost cestování soukromým tryskáčem a na palubě *Trump Princess* trávil jen málo času. V moderní době daleko větší pozornost veřejnosti přitahují soukromá letadla, která si při velkorysých daňových úlevách pořizují movití Američané. Na letištích obsluhujících letoviska jako East Hampton, New York nebo Aspen v Coloradu jsou celkem běžné dopravní zácpy způsobené hustým provozem soukromých tryskáčů a miliardáři se předhánějí v tom, kdo si pořídí ještě rychlejší a ještě pohodlnější letadlo. Donald Trump nezůstal pozadu a koupil si Boeing 757 za 100 milionů dolarů. Tento stroj má v běžném provozu kapacitu více než sto cestujících, nicméně Trump si ho dal upravit

tak, že pojme jen čtyřicet tři osob, které se zato mohou poutat bezpečnostními pásy s pozlacenými sponami.

Letadlo často parkovalo na letišti La Guardia v místě, kde bylo odevšud vidět jako billboard: Trumpův Boeing byl veřejným vyhlášením bohatství a úspěšnosti majitele. Málokdo polemizoval s názorem, že bohatství rovná se úspěch. V novém pozlaceném věku 81 % univerzitních studentů, mezi kterými v roce 2006 agentura Pew provedla průzkum, uvedlo jako hlavní životní metu hromadění bohatství. Bylo to zhruba dvakrát více než ve srovnatelném průzkumu v 60. letech. V rámci stejného šetření více než polovina respondentů odpověděla, že dalším z důležitých cílů je proslavit se. Méně než jedna třetina sdělila, že „chtějí pomáhat lidem v nouzi“.

Talent a rozumové schopnosti byly označeny jako základní faktory úspěchu, a podobně jako kdysi mělo podle studentů vyšší vzdělání a intelektuální kapacity jen omezenou hodnotu. Velký respekt měli podnikatelé a vynálezci, kteří nedokončili studium a zaznamenali nebývalý úspěch. (Například zakladatel Microsoftu Bill Gates.) Ještě větší zájem vzbudily příběhy těch, kteří vedle bohatství dosáhli i věhlasu. A nikdo nerealizoval oba tyto cíle takovým způsobem jako Donald Trump, který se stal doslova tváří úspěchu v moderní době.

O desítkách mužů a žen s majetkem několikanásobně převyšujícím ten Trumpův mimo nejbohatší kruhy nikdo neví. Donald Bren, Dan Duncan nebo Leonard Blavatnik se umístili v žebříčku nejbohatších lidí podle časopisu *Forbes* v roce 2014 o více než padesát příček výše, a přesto mohou klidně kráčet po ulici kteréhokoli amerického města nepoznaní. Trump se nikam nepohne bez toho, aby byl středem pozornosti. A co je ještě zajímavější: jeho sláva trvá již déle než čtyřicet let, přes všechny úspěchy a selhání, ostudné i triumfální chvíle. Vrhá se do jednoho kontroverzního tématu za druhým, vyjadřuje se s nebývalou otevřeností a je tak jedním z nejvíce citovaných lidí. Na počátku své slávy si Trump užíval takovou popularitu, že podle amerického Gallupova ústavu byl sedmým nejobdivovanějším člověkem 80. let, kterého předstihli pouze papež,

polský revolucionář Lech Wałęsa a čtyři dosud žijící američtí prezidenti.

I když se často snažil využít své slávy k ovlivňování věcí veřejných, vždy prohlašoval, že být notoricky známý má svou cenu, která se dá vyjádřit v penězích. Podle něj jméno Trump, stejně jako jména Ford nebo Disney, představuje přidanou hodnotu výrobků, služeb a nemovitostí, které na trhu nabízí. Jinými slovy jméno jako komodita. Nejvyšší tržní hodnotu na světě má značka Apple – podle agentury Interbrand v roce 2013 činila 28 miliard dolarů. Například cena módní značky Gap byla odhadnuta na 3,9 miliard USD. Značka Trump se v tomto žebříčku neobjevila, nicméně podle jeho vlastních slov nezávislý odhad zněl v roce 2010 na 3 miliardy. Tato částka by činila ze jména Trump nejcennější součást jeho obchodního portfolia.

Trump zdůrazňoval, že kdyby měl uvést jen jednu asociaci s touto značkou, byl by to „luxus“. Velmi se ovšem snažil nevypatat jako elitář, kterého nezajímají masy. Tento přístup, který mu dobře posloužil v době, kdy se staral o gamblery závislé na hracích automatech v Atlantic City, zřejmě podědil po svém otci Frederikovi (jenž se vždy představoval jako „Fred“) – absolventovi náročné školy života, který vybudoval osobní majetek přesahující 100 milionů dolarů tak, že prodával a pronajímal domy newyorské dělnické třídy. Trump senior chtěl, aby jeho děti měly vysokoškolské diplomy. Přesto byl vůči intelektuálům spíše podezíravý a nade vše si cenil tvrdé práce. Jablko nepadlo daleko od stromu a Donald Trump od otce podědil cennou směs vlastností, díky kterým uměl stejně dobře mávat svým diplomem z prestižní univerzity jako používat ostré lokty v souboji s konkurenty a protivníky.

Přesvědčený vyznavač myšlenky, že jakákoli reklama je dobrá reklama, Trump začal projevovat znaky sebestředné a všudypřítomné osobnosti, která byla praktickou ukázkou americké touhy budovat obchodní impéria na obrovských ambicích. Jak tak létal z místa na místo ve svém TRUMP vrtulníku a TRUMP tryskáči, vyjadřoval se úplně ke všemu – od politiky k sexu, a neustále dával všem najevo, že on se nikdy nemýlí. Často zmiňoval davy

lidí, podle kterých by měl jít do prezidentských voleb, a někdy vystupoval jako skutečný kandidát. V jedné obzvláště napjaté době studené války se dokonce světu nabídl jako mírový vyjednaváč o jaderném odzbrojení. A jak to zdůvodnil? No přece muž, který je schopný uzavírat dohody o těch nejluxusnějších nemoovitostech, musí být schopný zajistit dohodu mezi Spojenými státy a Sovětským svazem.

Kdyby byl měl trochu větší smysl pro humor, Donald Trump se mohl stát něčím jako ve své době P. T. Barnum, všeobecně oblíbený navzdory vši nabubřelosti, protože všichni máme rádi dobrý vtip. Jenže ti, kdo ho přirovnávali ke známému showmanovi z devatenáctého století, jehož sláva byla větší než kteréhokoli prezidenta té doby, tak trochu stříleli mimo terč. Trump se sice občas usmál tak, aby ve vás vyvolal dojem, že je mu jasné, jak absurdně se chová, ale postrádal Barnumovu veselou hravost. Namísto toho nabízel bojovnost někdy až zákeřnou. Když ho někdo urazil, reagoval soudní žalobou nebo aspoň hrozbou žaloby, a o některých kritikách se vyjadřoval pohrdavě jako o „směšných“, „tlustých“ nebo „ošklivých“ figurkách. Jednou poslal korespondentce listu *The New York Times* Gail Collins kopii jejího sloupku, vedle kterého k zakroužkované fotografii připsal komentář „To je ale ksicht!“. Když se Trumpa zeptáte, proč se tak chová, odpoví jako kluk přistižený při rvačce, že „si přece začal ten druhý“. V tom má často pravdu. Komici, politici a mnozí další si ho skutečně dobírají za všechno – od jeho ega po extravagantní hřívu zářivých blond vlasů. Nicméně jeho taktika důsledného oplácení lehkého šťouchnutí tvrdým hákem odhaluje až nebývalou přecitlivělost na někoho, kdo je tak zvyklý na verbální souboje. Jako muže, který tvrdí, že peníze jsou pro něj vlastně „mírou úspěšnosti“ v životě, jej velmi rozčilují poznámky, že zas až tak bohatý není. Gail Collins se dočkala výstřižku s poznámkou ke svému obličejí poté, co ho nazvala „ani ne tak milionářem jako tisícovkářem“. Když Timothy L. O'Brien vydal knihu, ve které cituje nejmenované zdroje odhadující čistý Trumpův majetek na méně než 250 milionů dolarů, autor i vydavatel dostali obsílku k soudu – žaloba požadovala odškodnění

ve výši 5 miliard dolarů. Trumpův věhlas mu zkomplikoval možnost tento spor vyhrát, protože podle zákona coby „veřejně známá osobnost“ musí počítat s tím, že se o něm budou psát různé věci. Soud žalobu zamítl poté, co došel k závěru, že Trumpovi se nepodařilo předložit dostatečné důkazy, že O'Brien věděl, že jeho zdroj neposkytuje pravdivé informace, ani že O'Brien musel mít vážné pochybnosti o kvalitě těchto údajů. Ovšem platí, že již pouhé podání žaloby vede u žalované strany k finančním a zřejmě i emocionálním škodám, což Trumpa evidentně těší. Samozřejmě rád vyhrává, ale v těchto případech vítězství není nezbytně nutné. „Vždycky jsem se rád pouštěl do křížku,“ řekl mi během rozhovoru na téma mladá léta, „měl jsem rád všechny druhy soubojů, i ten fyzický.“

Co si má člověk myslet o dospělém muži, který se ve slovních potyčkách se ženou nerozpakuje útočit na její vzhled, a na svou minulost plnou svárů je tak hrdý? A co když tenhle muž je zároveň jedním z největších prominentů na světě, a v soukromí dokáže dokonce být velkorysý, když je schopný umírajícímu dítěti věnovat šek na 50 000 dolarů, aby si mohlo užít poslední měsíce života? A k tomu si přidejte nesmírnou houževnatost, která mu umožňuje znovu a znovu se s bezbřehým optimismem vracet po nesčetných prohrách, a vyjde vám poměrně zajímavá postava, nad kterou nelze jen tak mávnout rukou jako nad obyčejným chvastounem.

Při všech excesech je Donald Trump dokonale vybavený pro svou dobu.

Dospíval v New Yorku v 70. letech, tedy v době, kterou Tom Wolfe označil jako „ego dekádu“, a stal se jedním z mistrů sebeklamy ve městě, kde podobných šikulů bylo plno. Fiktivní postava Gordona Gekka v 80. letech prohlásila, že „chamtivost je fajn“ – a Trump v té době zval novináře a s nimi celou veřejnost, aby obdivovali a záviděli mu jeho opulentní životní styl, který si užíval díky neúnavné honbě za ziskem. Po určitých skandálech a velmi veřejně přetřásaných trablech v podnikání strávil 90. léta přípravou na ten nejameričtější ze všech projektů:

comeback. Zde měl mnoho společného s dalšími známými muži – evangelizátory, na které se provalily ne úplně bohulibé věci, odsouzeným spekulantem s akcemi Michaelem Milkenem nebo s Billem Clintonem, proslaveným pletkami se stážístkou. Tito muži v 90. letech prokázali, že sláva vám dokáže pomoci překonat téměř jakoukoli ostudu.

Ve všech obdobích svého dospělého života Trump provozoval vlastní realitní podnikání, ale fušoval i do spousty dalších věcí – od sportů po soutěže královen krásy. Společným jmenovatelem jeho různorodých zájmů byla vždy hodnota, kterou spatřoval v publicitě, již si zajišťoval s dovedností člověka, který moc dobře ví, že být celebritou znamená mít moc, že novináři jsou často lenoši a neověřují si fakta, a že image může trumfovat² nad realitou. Od zásobování tisku svými výroky a rozhovory se posunul k vyprávění vlastního příběhu v knize vydané v roce 1987 *Trump: The Art of the Deal* („Umění udělat dohodu“), kterou stvořil ve spolupráci s profesionálním spisovatelem.

Následovalo víc než deset dalších knih z „jeho pera“. V každé se šířila pověst Trumpa jako úžasného veleúspěšného muže. Na obalu se vždy objevila jeho tvář, což znamenalo, že shlížel na kolemjdoucí z výkladů tisíců knihkupectví a stánků po celé Americe. Ovšem takto získávaná známost bledla ve srovnání s tím, jakou pozornost média věnovala jeho politickým ambicím. Mnoho politologů sice zpochybňovalo Trumpovy aspirace, nicméně jeho flirtování s politikou mu přineslo cennou reklamu. Politika ho také připravila na největší životní roli – když hrál sám sebe v televizní show *The Apprentice* („Učedník“).

Seriál měl premiéru v roce 2004, když si žánr zvaný reality TV začal získávat značnou popularitu. Show byla pojatá jako soutěž mezi dvěma týmy, ze kterých nakonec vzešel jeden vítěz, který měl dostat práci u Trumpa. Zásadní okamžik každé epizody nastal, když Trump oznámil „Máte padáka“, načež jeden nebo více hráčů muselo hru opustit. *The Apprentice* byl opravdový hit – pořad, který se hned v první sezóně dostal mezi deset nejoblíbenějších, a závěrečný večer sledovalo téměř 30 milionů diváků. Trumpova replika „Máte padáka“ natolik zlidověla, že jistý vý-

robce hraček uvedl na trh panáčka v modrém obleku a červené kravatě, který tuto prűpovídku odřikával po stisknutí příslušného tlačítka.

The Apprentice přidal do Trumpova beztak dlouhého životopisu další řádek: „televizní hvězda“, a konečně se potvrdilo, že je nejenom byznysmen, ale také bavič.

Pořad jasně ukázal, jaký cit má Trump pro lidovou kulturu a hodnotu slávy. Díky této show se s ním také seznámila mladá generace Američanů. Trump se stal symbolem neotřele poctivé směsi bohatství, vulgarity a hėdonismu. Podobně jako postavička strýčka Skrblíka z deskové hry Monopoly se Trumpova fotografie často používala ve zpravodajství jako návěstí zprávy ze světa peněz, bohatství a luxusu. Termín Trump se stal synonymem na odiv vystavovaného úspěchu a až nemístné sebereklamy. Říci někomu, že je „Donaldem Trumpem“ v tom či onom oboru, což se stávalo poměrně často, bylo míněno buď jako velký kompliment nebo jako urážka. Do roku 2014 se z Trumpa stalo něco jako živoucí projektivní test známý z psychologie. Bylo v něm možné spatřovat extrémní příklady ambicí, posedlosti, agresivity a nejistoty. Zároveň se ale projevoval jako kreativní, silný a upřímný jedinec. Podle jeho obchodních partnerů se jedná o čestného a důsledného muže, i když se objevily i kritiky, že občas ne úplně rychle platí účty (jenže o kom z nás tohle neplatí?). Až na pár výjimek ho zaměstnanci popisovali jako náročného šéfa, který je ovšem štedrý při přiznávání mezd a benefitů. Po tu dobu, kterou jsme spolu trávili, jsem ho já osobně vnímal jako pohotového, zábavného a charismatického společníka. Slova z něj tekla, jako když otevřete vodovodní kohoutek, i když je třeba dodat, že některé jeho anekdoty jsou známé už desítky let.

Jako nepravdivé se ukázalo tvrzení, že Trumpa nezajímá, co si o něm lidé myslí. Jeho početné spory a konflikty svědčí o tom, že mu naopak velmi záleží na tom, jak je vnímaný, především jestli jej lidé považují za vítěze nebo poraženého, krasavce nebo obludu, siláka nebo slabocha. Když říká, že jej pohání vzrušení

ze soutěže, je zřejmá ještě jiná věc – tyran ukrytý uvnitř jej nutí naprosto potírat soupeře, vždy udávat tempo hry a odmítat ty, kdo jej kritizují.

Ve své kanceláři – orlím hnízdě na šestadvacátém podlaží – Trump trochu mumlal, že to určitě bude „špatná kniha“, což znamenalo, že se jí nepodaří šířit příběh jeho příkladného podnikatelského génia. „Lidé hledají inspiraci,“ tvrdil mi, „chtějí povzbuzení. Pokud jim to dáte, budete mít bestseller.“ Jenže o tom, jestli je kniha „dobrá“, rozhoduje čtenář, a Donald Trump může být ten nejméně kvalifikovaný jedinec pro posouzení publikace, která vypráví o něm samotném. Přesto – jeho smysl pro to, co masy chtějí, zřejmě v současnosti nemá obdoby. Po desítky let se neobjevil nikdo, kdo by uzurpoval větší díl pozornosti národa, než je tento muž. Trump začíná každý den pročitáním složky, kde se podrobně rozebírá, kde a jak často se jeho jméno objevilo v globálních médiích. Tyto zprávy jsou ve skutečnosti příliš početné a on je nezvládne všechny přečíst, nicméně z hmotnosti složky jeho citlivé ego dokáže každý den posoudit aktuální důležitost značky Trump.

Potřeba být středem pozornosti a jeho touha neustále tuto potřebu uspokojovat – to z něj učinilo jedinečnou osobnost, na kterou stojí za to se podívat blíže.

Kdo ho ovlivňoval v dětství, a kdo mu pomáhal v dospělém životě? Které hodnoty vyznával ve svém profesním a osobním rozvoji? Je Donald Trump produktem své doby, výsledkem různých proudů naší kultury a ekonomiky? A nakolik on sám prostřednictvím svých různých identit – byznysmena, politického dotěry a baviče ovlivňuje naši společnost? Jelikož zosobňuje celou řadu ideálů a postojů, při své analýze Trumpa se pokouším pochopit ho jako určitý fenomén. Co to znamená, že tento podivuhodný muž, který je zároveň tolik obdivovaný a zatracovaný, je nejslavnějším podnikatelem současnosti? Jak se mu daří urážet zástupy a přitom k sobě stále lákat tolik pozornosti? A proč je pro jeho nepřátele tak těžké jej ignorovat?

TRUMPOVÉ Z BROOKLYNU, QUEENSU A KLONDIKU

Bylo to s ním docela těžké, ale hodně jsem se od něj naučil.

– DONALD TRUMP O SVÉM OTCI

Je pravda, že předvolání k výslechu u senátního výboru ve věci čtyř milionů dolarů, které vytáhl ze státního programu bydlení pro válečné veterány, nebylo nic příjemného; na druhou stranu to pro Fredericka Trumpa mohlo být i horší. Třeba jako pro Roye Cohna.

Po celý předcházející měsíc byl Kapitol a národ svědkem slovních přestřelek mezi armádou a senátorem McCarthym, známým fanatickým antikomunistou z Wisconsinu, kvůli chování jeho bojovného hlavního poradce Cohna. (Celá záležitost se pro Roye Cohna nevyvíjela dobře a jeho politická kariéra skončila v troskách. Ani pro senátora slyšení nevěstila nic dobrého. Jeden svědek se proslavil dotazem „Copak nemáte kouska studu v těle, pane?“. Mladý Cohn opouštěl Washington na štítě. McCarthyho se začali stranit jeho kolegové a zanedlouho zemřel ve věku osmačtyřiceti let na selhání jater v důsledku nestřídmého pití.)

Toto drama bylo stále živé i 12. července 1954, když si na la-
vici svědků sedl Fred Trump, aby odpovídal na otázky ohledně
podloudných kšeftů a korupce v rámci rozvojového programu
Federálního úřadu pro bydlení (FHA). V jiné době by korupce
v úřadu, který dotoval stavební firmy budující byty pro veterány
z druhé světové války, mohla vzbudit velkou pozornost Ameri-

čanů. Jenže v období po McCarthyem bychom lidem měli odpustit, že se na nějaký čas přestali starat o to, co se děje na Kapitolu.

Trumpa předvolali, aby odpověděl na dotazy vznesené prvním svědkem, který před výborem vypovídal. Federální vyšetřovatel William McKenna ve své výpovědi uvedl, že Trump byl na samotném vrcholu pyramidy dodavatelů, kteří se dělili o neúměrně vysoké platby za stavební práce schvalované úředníky FHA (téměř určitě na výplatní listině developerů). Mnozí z nich přijímali drahé dárky – televizory, hodinky, domácí spotřebiče. Jiní zase žili na tak vysoké noze, že bylo jasné, že se nechávají uplácat vysokými částkami. Stavební firmy za to dostávaly lukrativní veřejné zakázky v hodnotě milionů dolarů. Podle McKenny měl Trump finanční prospěch zejména z ohýbání pravidel, které praktikoval vysoce postavený washingtonský činovník Clyde L. Powell. Byl to on, kdo povolil Trumpovi dokončit výstavbu v Beach Haven půl roku předtím, než firmě vznikla povinnost splácet úvěr dotovaný z federálního rozpočtu. V té době Trump již inkasoval 1,7 milionu dolarů za nájemné.

Svědectví McKenny o Trumpovi a dalších konsternovalo předsedu výboru Homera Capeharta, senátora z Indiany, který doslova řekl, že „je mu nevolno“ ze stavebních firem, které zneužívají federální zdroje a situaci zástupů válečných veteránů. Capehart se ve svém rozhořčení inspiroval prezidentem Dwightem Eisenhowerem, který doslova zrudl vzteky, když mu McKenna řekl o problémech FHA. Eisenhower byl od U. S. Granta prvním nepolitickým prezidentem, a volby vyhrál díky příslibu, že vymytí korupci. Prezident neměl nic proti developerům jako takovým. Před nedávnem se sešel s jiným velkým newyorským stavebníkem Williamem Zec-kendorfem a snažil se jej přesvědčit, aby se pustil do projektu, ze kterého jednou vznikne Infant Plaza v jihovýchodním Washingtonu. Jenže Ike měl taky moc rád muže, které přivedl k vítězství ve druhé světové válce. A když vydal federálním vyšetřovatelům pokyn, ve kterém developery v programu FHA nazval „těmi parchanty“, nevýrazný senátor Capehart vycítil příležitost.

Capehart byl stejně jako Eisenhower republikán. FHA založil demokratický prezident Franklin Delano Roosevelt, a k inkriminovaným událostem docházelo za dalšího demokrata Harry S. Trumana. Kdyby se Capehartovi podařilo udělat kolem FHA dostatečný povyk, mohl by demokraty poškodit v nadcházejících volbách. Proto rozhlašoval, že stavební firmy a FHA jsou zapletené do „obrovského skandálu“, mnohem horšího, než byla korupční kauza Teapot Dome ve dvacátých letech, kdy úředníci přijímali úplatky za přidělování licencí k těžbě ropy na federální půdě. Aféra Teapot Dome, ve které šlo o zásoby ropy v hodnotě stovek milionů, ne-li miliard dolarů, se odehrála za republikána Warrena G. Hardinga.

Capehart, jenž se do Senátu dostal, když ukončil kariéru obchodníka s hracími skříněmi a výrobničky na popcorn, se uměl dobře prodávat. Rozhodl se, že slyšení uspořádá ve stylu putovního cirkusu, který začne ve Washingtonu a bude pokračovat přes celé Spojené státy tak, aby se Američané mohli osobně podívat, jak zatápí úředníkům a stavebním firmám zapojeným do nekalých obchodů. Když bude mít trochu štěstí, mohly by tuto show naživo přenášet televizní kamery. Jako mazaný politik věděl, že s televizí se vyšetřování a skandál stanou pro veřejnost daleko významnější kauzou. Právníci, senátoři a svědkové pracující pro výbor budou vnímáni jako postavy v nějakém dramatu a skandál poslouží jako klasický příběh střetu dobra a zla. A nakonec by se mohlo stát, že FHA se dostane do politického slovníku hned vedle pojmu Teapot Dome, který všichni znali jako synonymum pro korupci.

Ve dnech předcházejících výpovědi Freda Trumpa již většina svědků odehrála svoje očekávané role. Clyde L. Powell na úvod sdělil, že odmítá odpovídat na jakékoli otázky, protože nebude svědčit sám proti sobě, a pak už opakoval stále dokola: „Moje odpověď je stejná, pane,“ nebo „jak jsem již uvedl.“ Jiní se marně pokoušeli objasnit zarážející zisky stavebních firem. V jednom případě vyneslo 5 vložených dolarů 1 737 dolarů. V dalším zase investice ve výši 10 000 vydělala majiteli 3,1 milionu. Jistý stavař bouchal pěstí do stolu, aby dodal váhu svým

slovům o nevině. Jiný zase několik hodin po výslechu dostal infarkt.

Ale nikdo nepředvedl takový výkon jako svědek, který výboru zabral většinu odpoledne 12. července. Fred Trump, elegán v drahém obleku, s pečlivě zastřiženým knírem, se posadil ke stolu svědků obklopen svými obhájci. Jako každý jiný svědek i Trump seděl na spodním podlaží a musel tak k porotě vzhlížet – k předsedovi výboru, který seděl nad ním jako vladař na trůnu. Jenže Trump se nechoval jako pokorný obviněný. Namísto toho mluvil sebevědomě o komplikovaných, nicméně legálních způsobech, kterými využíval ve vlastní prospěch program stvořený jako by na míru staviteli, který umí v předpisech číst stejně dobře jako ve stavebních plánech. Trumpovo svědectví občas připomínalo burlesku v podání oblíbených komiků Abbotta a Costella. Na dotaz, „kdy jste koupil tyto pozemky“ Trump odpověděl: „asi před pěti až osmi lety.“ Když se ptali na odhad nákladů, který zahrnoval pětiprocentní „odměnu pro architekta“, již si skoro celou strčil do kapsy, Trump trval na tom, že to bylo na žádost FHA. A když se ho skeptický senátor Capehart snažil přitlačit ke zdi, dodal: „Je to podle předpisů.“

„Co je podle předpisů?“ zeptal se Capehart.

„Odměna pro architekta ve výši pěti procent.“

„A vy jste někdy viděl takový předpis na vlastní oči?“

„Ne, já jsem jen stavař.“

„Jak tedy víte, že podle předpisů náleží architektovi pětiprocentní odměna?“

„Jinak by to přece nepovolili, kdyby to nebyla pravda.“

A tak to šlo dál a dál po větší část odpoledne – Trump se občas ohradil: „To je ale zvláštní otázka“, a pak se pustil do popisování složitých metod, kterými se snažil co nejvíce pustit žilou daňovým poplatníkům. Vysvětloval například, že pozemky pod jeho stavebním projektem na Beach Haven patří svěřeneckému fondu, který založil pro svoje děti. Budovy samotné ovšem vlastnilo několik korporací. Těchto šest subjektů každoročně platilo nájem fondu – tedy jeho dětem – za používání pozemků. Podle podmínek nájemní smlouvy mohli malí Trumpové vydělávat 60 000

a více čistého zisku ročně po následujících devadesát osm let. Pak bylo nájem možné prodloužit o dalších devadesát devět let.

S podobnou upřímností objasňoval, jak si vyplácel odměny pro generálního dodavatele podle odhadu předloženého FHA, a jak bohatl na vzájemných transakcích mezi jeho firmami. Senátoři měli jasno – tohle je chlap, který si poseká vlastní trávník a pak se dožaduje odměny za vykonanou práci. Trump ovšem použil jiný přírám: krejčí, který zaplatí základní mzdu svému učedníkovi, aby ušil oblek na míru, a sám pak účtuje zákazníkovi plnou cenu. Když je kvalita díky dohledu mistra v pořádku, proč by ty peníze neměl dostat?

Trumpovo krejčovské řemeslo v Beach Haven vypadalo tak, že úřadům předložil zdůvodnění vícenákladů stavebních prací, na základě kterých si mohl půjčit další peníze a získal úřední povolení vybírat vyšší nájemné. Podle konečného vyúčtování byl projekt Beach Haven vybudován za částku o 4 miliony dolarů nižší, než na kolik zněl odhad. (V cenách roku 2015 se jednalo o 35 milionů USD.) Neúměrně vysoké nájemy, nastavené v době schvalování projektu, zůstaly v platnosti i poté, co byly odhaleny tyto nepřiměřené zisky, protože je přece schválil FHA. Podobně nevyužitá část úvěru, který FHA poskytl na stavební práce, zůstala v klidu na Trumpově bankovním účtu. Pokud šlo o něj, byly to slušně vydělané peníze a technicky vzato se nejednalo o osobní přírjem. Podle jeho vlastních slov: dokud si ty peníze nestrčil do kapsy, mohly být předmětné 4 miliony považované za rezervu na horší časy pro projekt Beach Haven.

Trump svědčil s občasnou pomocí svých právníků celé dvě hodiny. Většina z toho, co řekl, by zřejmě dost zneklidnila naivky, kteří se domnívali, že peníze daňových poplatníků pumpované do programu FHA by měly sloužit ušlechtilému účelu co nejvíce pomáhat válečným veteránům. Ovšem Trump a další dodavatelé namítali, že pohádkové zisky dostávali za vynikající práci, když budovali desítky tisíc bytů v šibeničních termínech. Jakýkoli náznak, že se dopustil porušení předpisů nebo zákonů, narazil na rozhořčené „to je ale naprostá nepravda, cítím se dotčený“. To

on měl právo se pohoršovat, a ne senátoři, protože mu vznikala „nevýslovná škoda na postavení a pověsti“.

Fred Trump sice jasně jednal v rozporu s duchem programu FHA, nicméně žádný trestný čin mu nebyl prokázán. Mnoho Američanů bylo schopných obdivovat ambiciózního chlapíka, který se ve světě neztratí a pravidla využívá ve vlastní prospěch. A Trump byl přesně takový: klasická newyorská postavička, která jako by vypadla z memoárů Pozlaceného věku: kapitola politická korupce pod názvem *Plunkitt of Tammany Hall*³. Tím Plunkitem byl George Washington Plunkitt, člen zákonodárního sboru ve státě New York v 19. století, autor slavného výroku: „Spatřil jsem svou příležitost a chopil se jí.“ V jednom ze svých nejslavnějších esejů se Plunkitt zaměřil na „poctivé oplácení“, tedy praxi, kdy politici prokazovali svým přátelům určité zvláštní služby, například pomoc při transakcích s nemovitostmi.

Rozpustilý humor *Plunkittových* textů ostře kontrastuje se sžíravými komentáři Thorsteina Veblena, dalšího autora klasického díla Pozlaceného věku. Ve své *Teorii zahálčivé třídy* Veblen popsal, jak americká elita schovává oddanost mamonu a nemorálnostem pod tenkou slupkou prestižního vzdělání a uhlazených způsobů. Příslušníci Veblenovy zahálčivé třídy byli mnohem mocnější a také nebezpečnější než Plunkittovi patolízalové a oportunisté, a to díky obrovským majetkům nahromaděným brutálními individualisty „bez jakýchkoli skrupulí, sympatií, cti a úcty k životu“.

Postavy z Veblenových statí byly mezi lidmi známé jako „loupeživí baroni“, ale v rodných listech měly jména jako Rockefeller, Morgan, Carnegie nebo Vanderbilt. V jejich okázalých dobročinných aktivitách, astronomických utrácených sumách a nekonečném zahálení při jachtingu nebo golfu Veblen spatřoval cílenou snahu odlákat pozornost od stinných stránek své existence a vyvolávat v lidech obdiv a touhu mít se také tak dobře. Obrovské majetky vytvářely klientelistickou vrstvu příbuzných a dědiců, kteří měli přístup do nejvyšších pater byznysu v oborech financí, průmyslových monopolů, těžby ropy a dalších pří-

rodních zdrojů, kde o jejich postavení pečovali poradci, právníci a další, kteří doufali, že jednoho dne se i oni stanou členy zahálčivé třídy.

Když koncem 19. století Plunkitt sepisoval svoje eseje a Veblen přednášel na Cornellově univerzitě, otec Freda Trumpa neměl přístup ani do Tammany Hall, ani mezi zahálčivou třídu. Narodil se a vyrůstal v Německu, a v říjnu 1885 emigroval přes Brémy a Southampton jako cestující v podpalubí zbrusu nového parníku *SS Eider*. Šestnáctiletý Friedrich se vyučil holičem v zemi, kde byl nadbytek mladých mužů, kteří se uměli ohánět s nůžkami a břitvou.

Dědeček Donalda Trumpa vstoupil na americkou půdu v Castle Garden, kde imigrační středisko zabíralo bývalou pevnost postavenou na ostrově vzniklém navážením odpadů jižně od Manhattanu. Než se dostali k mostu, za kterým čekala Amerika, museli imigranti projít několika kontrolami. Jakmile však byli v ulicích New York City, mohli cestovat kamkoli na území Spojených států. Stejně jako mnoho jiných přistěhovalců si Friedrich Drumpf nechal imigračními úředníky změnit jméno. Podle oficiálních záznamů z Castle Garden odcházel jako Friedrich Trumpf – toto jméno si definitivně upravil až za nějakou dobu.

Po šesti letech v New Yorku Friedrich zareagoval na těžbařský boom na západě země, kde rychle rostla nová města. Ve vykřičené čtvrti Seattlu se mu dařilo coby majiteli restaurace, která nabízela teplé jídlo a k tomu prostitutky v pokojících nahoře. Nebyl tedy zrovna hrdinou ze stránek románů Horatia Algera⁴, nicméně v zemi, kde bohatství bylo pokládáno za ctnost, se z Friedricha stával nefalšovaný poctivý Američan. Sedm let po příplutí do New Yorku se dostavil k soudu pro stát Washington, aby odvolal „oddanost a věrnost“ německému císaři Vilémovi II. a podepsal prohlášení, které z něj udělalo občana USA. V tomto dokladu už *f* ve jméně *Trumpf* nevidíme.

Ted', když byl občanem a podnikatelem, se Friedrich Trump začal poohlížet po příležitostech ke zbohatnutí. A brzy jednu uviděl – v Cascade Mountains, lépe řečeno v táboře Monte Cristo,

plném prospektorů hledajících stříbro a zlato. Hned mu bylo jasné, že zlatokopové jsou jistějším zdrojem příjmů než hrabání se v zemi, a tak vydal lživé prohlášení, že na jistém pozemku našel zlato, což mu umožnilo získat pod kontrolu cenné nemovitosti, aniž by za ně zaplatil jediný cent. (Tento „nárok“ dával prospektorovi exkluzivní právo k pozemku.) Trump se do kopání nikdy nepustil – místo toho postavil ubytovnu – a zaznamenal s ní velký úspěch. Jeho zisky byly o to větší, že půda ho nic nestála.

Trump proměňoval svou odolnost a tvrdou práci na bohatství a ukázal tak, že už je opravdový Američan. V 90. letech devatenáctého století byla většina amerického severozápadu územím, kde žádné předpisy neplatily, a krajem se potulovali muži i ženy, kteří v poklidu využívali zákonů džungle. V odlehlých lesích a horách pramálo záleželo na úředních formalitách, a k úspěchu stačila kuráž a ostré lokty. Bojovník proti Indiánům coby archetyp neohroženého hraničáře byl postupně nahrazován podnikavým psancem, a obyvatele míst jako Monte Cristo by vůbec nepřekvapilo, kdyby někdo jednoduše obsadil pozemek souseda. Trump měl asi ještě o trochu víc odvahy než ostatní, když si objednal stavební dřevo a postavil svůj podnik na cizím pozemku, ale zároveň platí, že většina mužů tehdy žila a kopala na pozemcích, které jim nepatřily.

Nikoho také nezaráželo, že z Monte Crista se vyklubal další falešný příslib živený spekulanty jako John D. Rockefeller, jejichž kariéra odstartovala právě na zlaté a stříbrné horečce. V roce 1891 nejbohatší muž Ameriky investoval do tohoto území na základě velmi optimistických posudků jistého geologa. Rockefeller zde nechal vybudovat velké hutě, které měly zpracovávat rudu před přepravou po nové železnici. Produkce ovšem vázla a Rockefeller a jeho společníci si uvědomili, že zmíněný geolog se mýlil. Pozemky v tichosti prodali se ziskem a přesunuli svoje peníze na východ.

Když se Rockefellerovo tajemství – že v místě žádné cenné kovy nejsou – provalilo a lidé z Monte Crista odešli, jen pár ne-